

ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ

В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТІЙКОСТІ: ШЛЯХИ ОНОВЛЕННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЇ

монографія

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТІЙКОСТІ:
ШЛЯХИ ОНОВЛЕННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЇ**

Монографія

Херсон-Хмельницький
ХНТУ 2025

УДК 338.1
Е45

Е45 Економічні системи в умовах глобальної нестійкості: шляхи оновлення і модернізації : монографія / за заг. ред. Н. В. Шандової. Херсон : Книжкове вид-во Вишемирський В. С., 2025. – 335 с.

Рецензенти:

Коноваленко Анастасія Сергіївна, доктор економічних наук, професор кафедри економіки і бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Наумов Олександр Борисович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» м. Київ

Танклевська Наталія Станіславівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та фінансів підприємства, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ISBN 978-617-8187-42-2 (електронне видання)

Авторський колектив: Н. В. Шандова, Т. Е. Кошовий, В. В. Стемковський, С. М. Лисенко, О. С. Маковоз, В. Д. Волобоєв, А. В. Тарасюк, С. Є. Годунов, В. М. Бобровник, Л. В. Джулій, С. П. Леонтович, Н. В. Мешкова-Кравченко, Н. М. Олійник, Л. В. Боровік, Т. Ю. Осадча, О. Б. Гірна, О. Д. Радченко.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Херсонського національного технічного університету (протокол № 7 від 25.02.2025 р.)

У монографії представлені напрямки досліджень та результати напрацювань науковців, виконані у межах роботи над темою дослідження «Відновлення та модернізація економічних процесів і систем в умовах глобальної нестійкості» (державний реєстраційний № 0123 U 101497 від 07.03.2023 р.). Монографія фокусується на аналізі сучасних викликів і можливостей, з якими стикаються економічні системи, шляхах їхнього оновлення для підвищення стійкості в умовах глобальних змін.

В результаті проведеного дослідження розширено область існуючих теоретичних підходів до аналізу економічної нестабільності; розроблено методологічні підходи до оцінки впливу глобальних викликів на економічні системи; запропоновано стратегії адаптації економічних систем до сучасних викликів; оприлюднено результати науково-дослідницьких робіт та акумульовано знання задля поліпшення якості підготовки фахівців економічних спеціальностей.

Рекомендовано для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів тощо.

ISBN 978-617-8187-42-2
(електронне видання)

© Херсонський національний технічний університет, 2025
© Колектив авторів, 2025
© ФОП Вишемирський В. С., 2025

ЗМІСТ	
ПЕРЕДМОВА	с. 4
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ ТА ЇХ НЕСТІЙКІСТЬ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ	6
1.1. Економічні системи в умовах глобальної нестабільності: виклики та стратегії реагування (<i>Н. В. Шандова, Т. Е. Кошовий</i>) ...	6
1.2. Нестабільність економічних систем та роль ESG-інвестицій у їхній трансформації (<i>В. В. Стемковський</i>)	39
Список використаних джерел до розділу 1	69
РОЗДІЛ 2. ОНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	75
2.1. Класифікація методологій управління бізнес-процесами в контексті цифрової трансформації (<i>С. М. Лисенко, О. С. Маковоз</i>) ...	75
2.2. Адаптація бізнес-моделі арбітражу трафіку до умов інформаційної асиметрії (<i>В. Д. Волобоєв</i>)	99
2.3. Проблеми розвитку соціального підприємництва в Україні (<i>А. В. Тарасюк, С. Є. Годунов</i>)	122
2.4. Облік і аудит запасів в інформаційному забезпеченні маркетингу промислового підприємства (<i>Л. В. Джулій, В. М. Бобровник</i>)	136
Список використаних джерел до розділу 2	176
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	183
3.1. Проектне управління у забезпеченні національної безпеки України: стандарти, ресурси та фінансування (<i>С. П. Леонтович</i>)	183
3.2. Оцінювання соціальної безпеки як складової безпеки соціально-економічних систем (<i>Н. В. Мешкова-Кравченко</i>)	205

РОЗДІЛ 1.

ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ ТА ЇХ НЕСТІЙКІСТЬ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Н. В. Шандова

Т. Е. Кошовий

1.1. Економічні системи в умовах глобальної нестабільності: виклики та стратегії реагування

Глобальна економічна нестабільність є важливим і складним явищем, яке охоплює різноманітні аспекти сучасної економіки – від фінансових криз і торгових конфліктів до політичних та соціальних криз, що впливають на економічні системи. У світі, де все більше країн стають взаємопов'язаними через глобалізацію, нестабільність в одній країні або на одному ринку може швидко поширюватися на інші, створюючи ефект доміно. Відтак, зрозуміти чинники цієї нестабільності та знайти способи її пом'якшення є надзвичайно важливою задачею для урядів, міжнародних організацій і економістів.

Глобальна економіка перебуває в періоді значних трансформацій, коли нові й традиційні фактори нестабільності взаємодіють, створюючи нові виклики для економічних систем. Це стає особливо очевидним на прикладі численних економічних криз і соціально-політичних потрясінь останніх десятиліть, серед яких глобальна фінансова криза 2008 року, пандемія COVID-19, зміни клімату, торговельні війни та посилення геополітичної напруженості. Всі ці явища свідчать про зростаючий вплив зовнішніх і внутрішніх шоків, які швидко поширюються і мають глобальний характер, що робить питання глобальної економічної нестабільності надзвичайно важливим для розуміння сучасних економічних процесів.

В умовах глобалізації економічні системи стають все більш вразливими до внутрішніх і зовнішніх шоків. Це зумовлює необхідність вивчення чинників, що спричиняють глобальну нестабільність, та розробки стратегій для пом'якшення

їх негативного впливу. Під глобальною нестабільністю маються на увазі різноманітні фактори, які можуть створювати невизначеність і ризики для економічного розвитку. Серед таких чинників є політичні, соціальні, економічні та екологічні проблеми, які мають вплив на міжнародні фінансові ринки, інвестиції, виробництво та споживчі звички. Аналіз цих чинників дає можливість зрозуміти, як взаємодіють економічні, політичні, екологічні та технологічні фактори, що можуть як ініціювати, так і посилювати кризові явища на глобальному рівні.

Особливо важливе це дослідження для економіки України, яка в умовах зовнішньої агресії, економічних санкцій, політичних та соціальних викликів, а також глобальних економічних змін стає надзвичайно вразливою до зовнішніх та внутрішніх шоків. Розуміння причин глобальної нестабільності та їхнього впливу на національну економіку дозволяє розробити ефективні стратегії для забезпечення макроекономічної стабільності, розвитку стійких фінансових та торгових відносин, а також адаптації до змінних умов світового ринку.

Вивчення чинників глобальної економічної нестабільності має вирішальне значення для розуміння процесів, що впливають на економічну безпеку на національному та міжнародному рівнях. Знання про ці чинники дозволяє розробляти ефективні стратегії, спрямовані на зменшення ризиків, забезпечення економічної стійкості та адаптації до зовнішніх і внутрішніх шоків. Особливо важливе це для країн, таких як Україна, де зовнішні економічні й політичні чинники можуть значно посилювати кризові явища. Дослідження глобальної нестабільності допомагає не лише передбачити наслідки потенційних криз, а й розробити механізми їх подолання, що в свою чергу сприяє сталому розвитку економіки, збереженню фінансової стабільності та зміцненню національної безпеки.

Глобальна економічна нестабільність є предметом досліджень багатьох міжнародних організацій, академічних установ і науковців, які аналізують різноманітні фактори, що сприяють економічним кризам і потрясінням. До основних організацій, що займаються вивченням цієї проблеми, належать Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD), Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP), а також Всесвітній економічний форум (WEF). Ці організації регулярно публікують звіти та дослідження, які допомагають

аналізувати глобальні економічні ризики та спрогнозувати їх вплив на національні економіки.

У науковій сфері багато досліджень проводяться в рамках міжнародних економічних асоціацій, таких як Американська економічна асоціація (АЕА) та Європейська економічна асоціація (ЕЕА).

Відомі вчені активно аналізують економічні кризи, їх причини та шляхи подолання, серед яких Дж. Стігліц (Joseph Stiglitz), К. Сімс (Christopher Sims), Н. Рубіні (Nouriel Roubini), Л. Хансен (Lars Peter Hansen), Р. Раджан (Raghuram Rajan) та інші.

Джозеф Стігліц є одним із провідних дослідників у сфері глобалізації, нерівності та фінансових ринків. Він активно аналізує, як глобалізація та міжнародні фінансові інститути можуть сприяти економічній нестабільності, зокрема через нерівність у розподілі ресурсів та несправедливі торгові практики [50]. Науковець також зосереджує увагу на необхідності реформування міжнародної фінансової системи для підвищення її стійкості до кризових явищ [49].

Крістофер Сімс, лауреат Нобелівської премії за дослідження економічної динаміки та фінансових шоків. К. Сімс розробив нові методи економетричного аналізу, які допомагають прогнозувати економічні процеси в умовах змінних факторів нестабільності [48]. Його роботи зосереджуються на макроекономічних моделях та інструментах для аналізу економічних шоків і їх впливу на економічну стабільність.

Нуріель Рубіні, відомий своїми точними прогнозами глобальних економічних криз, зокрема фінансової кризи 2008 року. Він акцентує увагу на фінансових ринках, їхній ролі у виникненні економічних потрясінь, а також на кризах, що можуть бути спричинені фінансовими бульбашками, державним боргом і неправильною економічною політикою. Одне з його основних досліджень «Crisis Economics: A crash course in the future of finance», в якому він описує причини глобальних фінансових криз і дає рекомендації для запобігання подібним катастрофам у майбутньому [47].

Ларс Хансен, дослідник в галузі макроекономіки та фінансових ринків, розробляв методи економетричного аналізу, які використовуються для оцінки економічних ризиків і прогнозування нестабільності на фінансових ринках. Його

дослідження [43] зосереджені на розумінні впливу невизначеності на економічну динаміку та на розробці моделей, що допомагають передбачити економічні шоки.

Рагурам Раджан зосереджений на вивченні фінансових ринків і їх впливу на економічну стабільність. Його роботи [46] допомагають зрозуміти причини економічних криз і те, як можна зменшити ризики фінансових потрясінь.

Всі ці дослідження підкреслюють важливість аналізу причин економічної нестабільності через різні призми: глобалізацію та нерівність, фінансові ринки і макроекономічні моделі, а також роль державного боргу та фінансових криз. Кожен з цих науковців акцентує увагу на необхідності реформ і змін у глобальній економічній системі для забезпечення її стійкості та зменшення ризиків виникнення нових криз.

Для розуміння специфіки взаємозв'язку між глобальними економічними кризами та національними економічними системами важливими є наукові напрацювання українських дослідників у галузі глобальної економічної нестабільності. Українські вчені вивчають різні аспекти цього феномену, зокрема, фінансову нестабільність, зовнішні економічні шоки та вплив глобалізації на національні економіки.

Так, Н. Степанюк в роботі [28] аналізує чинники глобальної фінансової нестабільності та їх вплив на економіку України, пропонуючи шляхи подолання негативних наслідків. Зокрема, науковець розглядає питання інтеграції України в міжнародні економічні структури та їх вплив на національну економіку.

Г. Ортіна, у статті [22] досліджує національні особливості прояву кризових ситуацій в умовах глобалізації, причини та чинники економічної кризи в Україні, а також пропонує рекомендації щодо подолання кризових явищ.

Науковці О. Воронова, С. Марущак, М. Пугачов в роботі [4] аналізують глобалізаційні тенденції та їхні невизначені наслідки для економічних систем, які діють як механізми поширення нестабільності, зокрема в Україні. Розглядаються показники, що можуть слугувати індикаторами фінансово-економічних криз.

І. Чирак, у статті [31] розглядає основні причини та наслідки фінансової нестабільності в Україні, такі як, хронічна девальвація гривні, циклічні сплески інфляції та фінансово-економічні кризи. Автор наводить аргументи щодо сильного дестабілізаційного впливу екзогенних чинників на економічну динаміку країни. Разом з тим, невирішеним залишається питання розробки

ефективних механізмів протидії цим чинникам та питання щодо зміцнення фінансової стійкості України.

С. Демінський у статті [9] досліджує основні причини, джерела та наслідки глобальної нестабільності на сучасному етапі розвитку світової економіки. Автор обґрунтовує, що особливістю сучасних процесів глобалізації є стрімке поширення локальних дестабілізуючих подій, які можуть призводити до ефекту доміно. Невирішеним залишається питання розробки механізмів запобігання поширенню таких дестабілізуючих явищ у глобальній економіці.

В дослідженні [24] проаналізовані особливості економічних процесів в Україні під час посилення глобальної нестабільності та сформульовані стратегічні пріоритети для подолання ризиків і викликів. Автори наводять аргументи щодо необхідності структурних зрушень в економічній та соціальній сферах України, але залишається питання практичної реалізації запропонованих стратегічних пріоритетів в умовах обмежених ресурсів.

Огляд наукової літератури виявив, що дослідження висвітлюють різні аспекти глобальної нестабільності економічних систем та пропонують шляхи їх подолання, проте недостатньо уваги приділяється комплексному аналізу чинників глобальної нестабільності та розробці практичних рекомендацій щодо адаптації економічних систем до сучасних викликів.

Метою дослідження є визначення та систематизація чинників глобальної нестабільності економічних систем, аналіз їхнього впливу на національну економіку та розробка рекомендацій щодо механізмів адаптації до сучасних викликів і загроз.

Сьогодні існує багато концепцій, які створені як інструменти вивчення чинників глобальної нестабільності. Дані концепції досліджують вплив економічних, політичних, соціальних та екологічних чинників на дестабілізацію світової економіки, пропонують механізми адаптації та визначають обмеження для подальшого розвитку. Систематизація ключових ідей даних концепцій допоможе зрозуміти природу, причини та наслідки глобальної нестабільності економічних систем та дозволить виявити основні підходи, які формують теоретичну основу для аналізу глобальної нестабільності. В табл. 1 наведено огляд основних концепцій глобальної нестійкості економічних систем.

Таблиця 1

Основні концепції глобальної нестабільності

Концепція	Автори	Суть	Ключові ідеї	Недоліки
Теорія циклів економічної кон'юнктури	Й. Шумпетер, М. Кондратьєв	Економічна нестабільність зумовлена періодичними циклами розвитку економіки.	Існування довгострокових, середньострокових і короткострокових економічних циклів. Інновації є ключовим рушієм.	Не враховує нові глобальні виклики (геополітика, екологія). Обмежується економічними чинниками.
Теорія світ-систем	І. Валлерстайн	Світ складається з ядра, периферії, напівпериферії, які взаємодіють через нерівний розподіл ресурсів.	Глобальна нерівність між країнами визначає економічну стабільність або нестабільність.	Недостатня увага до екологічних і технологічних аспектів. Складність кількісного аналізу.
Теорія ресурсних обмежень (Лімітс Гроус)	Д. Медоуз, Римський клуб	Глобальна нестабільність спричинена вичерпанням ресурсів та екологічними обмеженнями.	Зростання населення та економіки більше можливостей екосистем. Необхідність сталого розвитку.	Ігнорування технологічних інновацій, які можуть зменшити вплив ресурсних обмежень.
Теорія хаосу	Е. Лоренц, К. Менард	Економічні системи мають властивості нелінійності та чутливості до початкових умов.	Невеликі зміни можуть викликати великі наслідки (ефект метелика). Нестабільність є природним станом.	Відсутність чітких прогнозів, складність практичного застосування.
Теорія глобалізації та ризиків	У. Бек, Е. Гідденс	Глобалізація посилює взаємозалежність економік, що створює ризики та нестабільність.	Ризики стають глобальними через технології, фінансові ринки, кліматичні зміни.	Не враховує локальні аспекти нестабільності, залежність від макроекономічних процесів.
Концепція інноваційної економіки	Р. Солоу, П. Ромер	Інновації та технології визначають стійкість або нестабільність економіки.	Розвиток нових технологій може як стабілізувати, так і дестабілізувати економіку.	Не враховує соціальні та політичні чинники глобальної нестабільності.
Економіка нерівності	Т. Пікетті	Зростання нерівності сприяє соціальній та економічній нестабільності.	Нерівність у доходах та багатстві є основною причиною економічних криз.	Фокусується на розподілі доходів, залишаючи поза увагою інші фактори нестабільності.

Джерело: побудовано авторами на основі матеріалів [3, 48, 49, 57, 58]

Наведений у табл. 1 огляд основних концепцій глобальної нестабільності демонструє багатогранність і складність явища, що вимагає міждисциплінарного підходу до його вивчення. Теорія циклів економічної кон'юнктури наголошує на періодичності економічних змін, де інновації виступають рушійною силою, але ігнорує сучасні глобальні виклики. Теорія світ-систем акцентує увагу на нерівномірному розподілі ресурсів між країнами, виявляючи взаємозв'язок глобальної стабільності та економічної нерівності, але обмежується макроекономічними аспектами. Концепція ресурсних обмежень підкреслює екологічні ризики, що виникають унаслідок неконтрольованого економічного зростання, проте її недостатньо адаптовано до можливостей сучасних технологій. Теорія хаосу фокусується на нелінійності економічних систем, що пояснює непередбачуваність їхньої поведінки, але має обмежене практичне застосування. Концепція глобалізації та ризиків розглядає взаємозалежність світових економік, яка посилює глобальні ризики, але нехтує локальними аспектами. Інноваційна економіка стверджує, що технології можуть бути як стабілізатором, так і джерелом ризиків для економіки, але не враховує соціальні аспекти. Економіка нерівності висуває тезу про вирішальну роль нерівного розподілу ресурсів у дестабілізації системи, але зосереджується переважно на доходах, не включаючи екологічні або технологічні аспекти.

Таким чином, кожна концепція вносить унікальний внесок у розуміння чинників глобальної нестабільності. Їх обмеження вказують на необхідність комплексного підходу, який поєднує аналіз економічних, екологічних, соціальних і політичних чинників. Узагальнення цих концепцій може сприяти формуванню цілісної теорії, яка враховуватиме як довгострокові тенденції, так і актуальні виклики сучасності, забезпечуючи ефективну адаптацію економічних систем до нестабільності.

Різноманіття підходів до аналізу нестабільності економічних систем відображає складність цієї проблеми та необхідність розробки інтегрованих рішень. Вивчення концепцій глобальної нестабільності сформувало основу для визначення основних методологічних підходів, які сприяють виявленню причин нестабільності, оцінці її масштабів і розробці адаптаційних стратегій для економічних систем.

У цьому контексті методологічні підходи до аналізу нестабільності є інструментом для систематизації знань і пошуку ефективних рішень.

Основні підходи до аналізу нестабільності та їхні характеристики наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Методологічні підходи до аналізу нестабільності

Методологічний підхід	Суть	Ключові методи	Переваги	Обмеження
Системний підхід	Розгляд економічної системи як цілісного організму, де всі елементи взаємопов'язані.	Моделювання систем, аналіз сценаріїв, теорія систем.	Дає змогу виявити комплексну взаємодію факторів, прогнозувати поведінку системи.	Висока складність моделювання; залежність від наявності достовірних даних.
Економіко-математичний підхід	Використання математичних моделей для кількісного аналізу нестабільності.	Економетричне моделювання, оптимізація, регресійний аналіз.	Забезпечує точність і надійність кількісних прогнозів.	Вимагає значної кількості даних; може нехтувати якісними факторами.
Еволюційний підхід	Аналіз змін у системах через призму адаптації до зовнішнього середовища.	Моделювання динаміки, аналіз траєкторій розвитку.	Дає змогу оцінити довгострокові тенденції та процеси адаптації.	Ускладнює оцінку миттєвих змін; фокус на тривалих періодах часу.
Сценарний підхід	Моделювання альтернативних сценаріїв розвитку подій на основі різних припущень.	Розробка сценаріїв, аналіз чутливості.	Забезпечує гнучкість у прийнятті рішень і врахування невизначеностей	Значна залежність від якості початкових припущень.
Комплексний підхід	Поєднання кількісного та якісного аналізу для багатовимірного дослідження нестабільності.	Інтеграція системного, економіко-математичного та еволюційного підходів.	Охоплює всі аспекти нестабільності; враховує взаємозалежність різних факторів.	Складність реалізації; потребує значних ресурсів і мультидисциплінарної експертизи.
Соціально-економічний підхід	Оцінка впливу соціальних і поведінкових факторів на економічну нестабільність.	Аналіз поведінки споживачів, моделювання соціальних мереж.	Враховує людський фактор, соціальні тренди та вплив нерівності.	Може нехтувати глобальними макроекономічними аспектами.

Джерело: узагальнено авторами на основі власних досліджень

Методологічні підходи до аналізу нестабільності економічних систем дають змогу не лише виявляти й систематизувати чинники нестабільності, а й розробляти адаптивні стратегії, спрямовані на мінімізацію ризиків і підвищення стійкості економічних систем. Для ефективного застосування методологічних підходів до аналізу нестабільності економічних систем необхідно враховувати специфічні умови, які визначають їхню дієвість у різних економічних і соціальних контекстах. Ці умови забезпечують адекватність аналізу та обґрунтованість рішень, спрямованих на посилення стійкості економічних систем:

- доступ до надійних даних: ефективне використання системного чи економіко-математичного підходу залежить від якісної інформації про динаміку ключових економічних показників, вплив зовнішніх і внутрішніх факторів;
- мультидисциплінарний підхід: комплексне розуміння нестабільності вимагає інтеграції економічних, соціальних, політичних і екологічних аспектів, що потребує співпраці спеціалістів з різних галузей;
- гнучкість і адаптивність: успішне використання сценарного підходу чи соціально-економічного аналізу можливе за умов врахування невизначеностей і зміни зовнішнього середовища;
- довгострокова перспектива: еволюційний і комплексний підходи є ефективними для розробки стратегій, орієнтованих на сталий розвиток і адаптацію до глобальних змін у довгостроковій перспективі;
- технологічна підтримка: використання сучасних інструментів, таких як моделювання, великі дані та штучний інтелект, підвищує ефективність аналізу та прогнозування.

Наведені характеристики умов застосування методологічних підходів до аналізу нестабільності економічних систем дозволяють стверджувати, що їхня ефективність залежить від наявності надійних даних, комплексного підходу та здатності до адаптації до змін. Важливу роль відіграє інтеграція знань з різних дисциплін, яка робить можливим врахування усіх аспектів економічної динаміки, а також формує здатність до адаптації в умовах швидких змін. Прогнозування і стратегічне планування, зокрема в довгостроковій перспективі, можливі лише при підтримці технологічних інструментів, які забезпечують точність і гнучкість в аналізі.

Разом з тим, поєднання різних підходів забезпечує повніше охоплення аспектів глобальної нестабільності, сприяє врахуванню специфіки окремих регіонів або галузей та підвищує обґрунтованість стратегічних рішень. Це дозволяє економічним системам не лише адаптуватися до змін, але й закладати основу для їхнього сталого розвитку в умовах невизначеності.

Для детального розуміння підходів, що забезпечують ефективний аналіз чинників глобальної нестабільності економічних систем розглянемо характеристики основних методів дослідження. Оскільки таке дослідження вимагає врахування широкого спектра змінних, методи, які будуть застосовуватись, повинні забезпечувати інтеграцію різних типів даних і враховувати складність та динамічність економічних систем. Основні методи дослідження в цьому контексті включають як кількісні, так і якісні підходи, що дозволяють створювати багатогранну картину нестабільності економічних систем. До них належать:

- метод сценарного планування – цей метод дозволяє будувати різні варіанти розвитку економічної ситуації на основі оцінки можливих впливів змінних чинників. Він дозволяє прогнозувати та оцінювати наслідки різних економічних умов, що дає можливість приймати більш обґрунтовані рішення в умовах невизначеності;

- метод системного аналізу – використовується для вивчення економічної системи як єдиного цілого з усіма її елементами та взаємозв'язками. Цей підхід дає можливість розглядати вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на стабільність системи, а також прогнозувати її поведінку;

- метод економетричного моделювання – застосовується для створення математичних моделей, що дозволяють аналізувати динаміку економічних процесів, оцінювати вплив різних факторів та прогнозувати можливі сценарії розвитку;

- метод експертних оцінок – цей метод є важливим при зборі якісних даних від спеціалістів та експертів у відповідних галузях для оцінки й аналізу складних економічних процесів, які не завжди можна точно виміряти або змоделювати.

Всі ці методи залишаються надзвичайно актуальними для сучасного дослідження глобальної нестабільності економічних систем, вони тісно взаємопов'язані і їхнє використання дає змогу глибше вивчити чинники глобальної нестабільності економічних систем, а також розробити стратегічні

рекомендації для зменшення ризиків і підвищення стійкості таких систем. В умовах глобалізації та постійних економічних змін, жоден із цих підходів не втрачає своєї значущості, а навпаки, набуває більшої важливості.

Основним етапом у вивченні та аналізі глобальних економічних систем є ідентифікація ключових чинників глобальної нестабільності. Сучасні економіки виявляються все більше взаємозалежними, що робить прогнозування та управління такими чинниками особливо складними. Це вимагає врахування множинних, часто непередбачуваних взаємодій між різними елементами економічної, політичної, соціальної та технологічної сфер. У результаті глобальна нестабільність стає більш динамічною і складною для розуміння. Ідентифікація основних чинників нестабільності є необхідною умовою для оцінки ризиків та розробки стратегій для адаптації економічних систем.

Ключові чинники глобальної нестабільності можна поділити на кілька основних категорій, у кожній з яких містяться різноманітні аспекти, що безпосередньо або опосередковано впливають на глобальний економічний порядок. Ці чинники взаємодіють між собою і створюють ефекти, які є значно складнішими, ніж просте додавання кожного з елементів. Для правильної оцінки нестабільності необхідно враховувати не лише окремі фактори, але й їх складні взаємозв'язки. Ось кілька основних категорій, які визначають глобальну нестабільність економічних систем.

Економічні чинники є одними з основних факторів глобальної нестабільності, оскільки вони охоплюють як макроекономічні тренди, так і локальні економічні потрясіння, здатні поширюватися по всьому світу. Основними складовими економічних чинників є інфляція, дефляція, зміни процентних ставок, а також виникнення економічних криз, які можуть мати глобальні наслідки через високий рівень економічної інтеграції між країнами. Фінансова нестабільність є одним із найважливіших аспектів цієї категорії. Різкі коливання валютних курсів, девальвація національних валют або навіть міжнародні фінансові кризи можуть спричинити серйозні порушення в економічних системах, як на національному рівні, так і на глобальному. Прикладом є фінансова криза 2008 року, коли проблеми в одній країні швидко поширилися на інші через глобалізацію фінансових ринків. Також суттєвими ризиками для глобальної економіки є коливання на фондових ринках. Спад цін на акції, спекуляції з фінансовими інструментами або крах окремих великих

підприємств можуть мати широкий вплив на економічну стабільність. Це може призвести не лише до падіння національних економік, але й до розбалансування світових фінансових систем, що створює додаткові проблеми для глобальної економіки.

Політичні чинники глобальної нестабільності тісно пов'язані з внутрішньою та зовнішньою політичною ситуацією в країнах, і вони мають значний вплив на економічну стабільність на глобальному рівні. Зокрема, геополітичні конфлікти, внутрішні політичні кризи та зміни в управлінських структурах можуть призвести до серйозних економічних потрясінь, які виходять далеко за межі однієї країни. Геополітичні конфлікти, зокрема війни, терористична діяльність, політичні кризи та санкції, можуть сильно дестабілізувати не лише окремі національні економіки, а й спричинити коливання на міжнародних ринках. Такими факторами є, наприклад, військові конфлікти в Україні та Сирії, які вже спричинили негативні економічні наслідки, зокрема на нафтових ринках і у світовій торгівлі. У результаті таких конфліктів відбувається зниження рівня довіри до окремих країн і регіонів, що ускладнює економічне співробітництво на глобальному рівні. Неадекватне управління, політична корупція та відсутність ефективних інститутів також є вагомими чинниками нестабільності. Коли уряди не здатні ефективно управляти економічними процесами або забезпечувати стабільність інститутів, це призводить до зниження інвестиційної привабливості країни, соціальних заворушень та навіть до економічної дезінтеграції. Таким чином, політичні фактори мають суттєвий вплив на здатність країн адаптуватися до глобальних економічних викликів, що в свою чергу негативно позначається на загальній економічній стабільності світу.

Технологічні чинники є одними з ключових елементів, які формують глобальну нестабільність економічних систем. Сучасний технологічний розвиток включає в себе ряд революційних змін, які кардинально змінюють структуру економік, приводячи до нових викликів і можливостей. Одним із основних аспектів цього процесу є автоматизація та цифровізація, які стають вирішальними у формуванні нових виробничих ланцюгів. Ці технологічні зрушення створюють нові виклики для ринків праці, оскільки автоматизація і впровадження роботизованих систем можуть призвести до скорочення робочих місць у певних секторах економіки. Одночасно вони відкривають нові

можливості для зростання інших секторів, таких як технологічний бізнес, програмування та наука. Ці зміни також призводять до значного перерозподілу економічних ресурсів і нерівності між країнами, які мають доступ до передових технологій і тими, які через різні обмеження не можуть їх впроваджувати. Різниця у рівні технологічного розвитку між країнами стає важливим фактором, що впливає на їх конкурентоспроможність на глобальному ринку, створюючи дисбаланси в економічному рості. Крім того, сучасні технології пов'язані із серйозними кіберзагрозами, які стають значною небезпекою для глобальної стабільності. Збільшення кількості кібератак на критичну інфраструктуру держав і корпорацій, а також витоки даних з великих баз, можуть спричинити не лише економічні втрати, але й серйозне зниження довіри до цифрових систем, що сприятиме додатковим економічним та соціальним кризам. Така технологічна нестабільність має руйнівний потенціал для всієї глобальної економіки, порушуючи баланс між різними її елементами.

Екологічні чинники мають суттєвий вплив на глобальну економічну нестабільність, оскільки зміни в природному середовищі безпосередньо впливають на можливості для економічного розвитку та стабільності національних і міжнародних ринків. Глобальні зміни клімату, що включають підвищення температури, підвищення рівня моря, а також часті природні катастрофи, стають важливими драйверами економічних потрясінь. Такі зміни призводять до зниження врожайності сільськогосподарських культур, змінюють умови для ведення бізнесу в аграрних регіонах, зменшують доступність водних ресурсів і збільшують витрати на енергозабезпечення. Ці фактори прямо впливають на економічну продуктивність, викликаючи зниження виробництва і порушення ланцюгів постачання, що може мати серйозні наслідки для глобальних та локальних економік. Виснаження природних ресурсів, зокрема таких важливих як вода, нафта та метали, також має вирішальне значення для економічної стабільності. Зниження доступності таких ресурсів спричиняє зростання вартості сировини, збільшує залежність від імпорту і погіршує економічну ситуацію в країнах, які залежать від видобутку та експорту цих матеріалів. Вичерпання ресурсів може призвести до зростання цін на енергоносії та сировину, порушення поставок на світовому ринку і виникнення нових конфліктів за доступ до обмежених ресурсів, що все це разом стає фактором нестабільності на глобальному рівні.

Соціальні чинники є важливим фактором, який впливає на глобальну економічну нестабільність. Одним з основних чинників є зростання соціальної нерівності, яке спостерігається в багатьох країнах. Величезний розрив між багатими і бідними в суспільствах може призвести до соціальних напружень і протестів, що безпосередньо відображається на економічній ситуації. В умовах нерівномірного розподілу доходів та доступу до ресурсів економічні системи можуть зазнати серйозних викликів, що посилюють ризики політичної та економічної нестабільності. Демографічні зміни також є важливим аспектом, який може спричиняти економічні проблеми. Наприклад, старіння населення в розвинених країнах може призвести до збільшення навантаження на пенсійні та медичні системи, що створює додаткові витрати для урядів і впливає на економічний ріст. Водночас високий рівень безробіття серед молоді може спричиняти соціальну напругу, обмежуючи потенціал для економічного розвитку. Інші демографічні зміни, зокрема зменшення чисельності робочої сили в певних регіонах, можуть призвести до скорочення економічної активності. Міграція, зокрема масові потоки мігрантів, які виникають через війни, соціальну нерівність чи екологічні катастрофи, створюють додаткові соціальні і економічні проблеми. Приймаючі країни часто стикаються з труднощами у адаптації новоприбулих, що може викликати соціальну нестабільність. Це також впливає на ринок праці, підвищуючи конкуренцію за робочі місця та знижуючи рівень життя в певних регіонах. Крім того, міграційні процеси можуть погіршити соціальні відносини в країнах, що приймають біженців або трудових мігрантів, що в свою чергу позначається на економічній ситуації.

Пандемії, зокрема COVID-19, стали яскравими прикладами того, як глобальні загрози для здоров'я можуть істотно впливати на світову економіку. Вони призводять до порушення економічних зв'язків між країнами, що значно ускладнює міжнародну торгівлю, знижує рівень інвестицій і викликає економічний спад. Уряди змушені адаптувати свої стратегії, впроваджуючи нові економічні та соціальні заходи для боротьби з кризами, викликаними поширенням вірусів. Це, в свою чергу, тягне за собою збільшення витрат на охорону здоров'я, тимчасову зупинку виробництва і зниження продуктивності праці, що негативно позначається на економічному розвитку країн. Такі глобальні загрози, як пандемії, не лише викликають негайні соціальні та економічні наслідки, але й залишають довгострокові ефекти, впливаючи на

відновлення економіки і формуючи нові вимоги до глобальних стратегій управління кризами. Важливою складовою цих процесів є перерозподіл ресурсів, адаптація до нових умов глобальної економіки та зміна підходів до здоров'я і безпеки населення.

Для України ідентифікація ключових чинників глобальної нестабільності є надзвичайно важливою, оскільки країна знаходиться в умовах, коли економічні та політичні виклики на міжнародному рівні безпосередньо впливають на її розвиток. Наслідки таких глобальних загроз, як пандемії або політична нестабільність, особливо помітні в умовах України, де економіка залежить від зовнішньої торгівлі, інвестицій і співпраці з міжнародними партнерами.

Пандемії, такі як COVID-19, показали, як глибоко і швидко економічні процеси можуть бути порушені. В Україні це призвело до значного зниження темпів економічного зростання, падіння обсягів виробництва і зростання рівня безробіття. Вплив на малий і середній бізнес, який є важливою складовою економіки країни, став особливо помітним. Крім того, пандемія підвищила вимоги до сучасних підходів у сфері охорони здоров'я та соціальних послуг.

Оскільки Україна є частиною глобальної економічної системи, її економіка вразлива до різноманітних зовнішніх та внутрішніх шоків. Тому актуальність дослідження чинників глобальної нестабільності особливо важлива для розробки стратегії адаптації, яка дозволить Україні стійко реагувати на виклики. Врахування технологічних змін, енергетичних криз та політичної нестабільності допоможе визначити пріоритети для реформування національної економічної стратегії та підготовки до можливих кризових ситуацій в майбутньому.

В умовах глобальних трансформацій Україна повинна активно інтегруватися в міжнародні процеси і розвивати власну стратегію управління економічною нестабільністю, зокрема з урахуванням енергетичних, екологічних та соціальних викликів. Тому ідентифікація таких чинників та вироблення ефективних стратегій адаптації є критично важливим завданням для розвитку економіки країни.

Ідентифікація чинників глобальної нестабільності є ключовим етапом для розуміння економічних викликів, з якими стикаються країни. Визначення цих чинників дозволяє не лише передбачити можливі ризики для економічної системи, а й розробити ефективні стратегії для мінімізації їхніх негативних наслідків. Для України, яка є частиною глобальної економічної мережі, важливо

враховувати як зовнішні чинники (політичні, економічні, екологічні), так і внутрішні (структурні, інституційні, соціальні). Розуміння цих чинників і їхнього взаємозв'язку дозволяє розробляти прогнози для сталого розвитку країни та ефективно реагувати на зміни в глобальному середовищі. Важливим є також запровадження механізмів, які дозволяють країні адаптуватися до глобальних викликів, зберігаючи економічну стабільність і забезпечуючи соціальний розвиток.

Глобальна нестабільність, включи економічні, політичні, технологічні, екологічні та соціальні чинники, а також глобальні загрози для здоров'я, виступає багатогранним феноменом, що означає, що в дослідженні не можна обмежуватись одним аспектом нестабільності, а потрібно враховувати сукупність різноманітних взаємопов'язаних чинників, які по-різному впливають на економічні системи.

Для розуміння феномену глобальної нестабільності та її впливу на економічні системи важливо враховувати кілька ключових аспектів:

- чинники глобальної нестабільності, політичні, економічні, екологічні та інші ризики, є взаємопов'язаними, наприклад, політичний конфлікт може викликати економічну кризу, а екологічна катастрофа може призвести до соціальних проблем. Не можна зрозуміти повну картину, якщо розглядати лише один із цих аспектів. Все це ускладнює ізольований аналіз чинників глобальної нестабільності;

- для аналізу чинників необхідний широкий підхід, що пояснюється тим, що кожен чинник має свої прояви, зокрема, економічна нестабільність – це фінансові кризи чи інфляція, політична нестабільність – це конфлікти або санкції, технологічна нестабільність – це кібератаки, екологічні ризики охоплюють зміну клімату, стихійні лиха, а пандемії – це глобальні загрози для здоров'я та економічної активності тощо. Тому аналіз повинен охоплювати все різноманіття чинників, що вимагає міждисциплінарного підходу;

- дослідження чинників має визначати, як саме різні чинники впливають на економічну діяльність, зайнятість та добробут населення, наприклад, технологічні ризики, зокрема, кібератаки, можуть паралізувати ключові інфраструктури, а пандемії – призвести до зупинки цілих секторів економіки, тому основний фокус зосереджується на визначенні як ці чинники змінюють економічну ситуацію, які будуть економічні наслідки;

- дослідження чинників здійснюється методами порівняльного аналізу. Країни з різним рівнем розвитку стикаються з різними викликами та мають різні можливості для адаптації: розвинуті країни мають більше ресурсів для подолання криз, тоді як країни, що розвиваються, відчувають довші та глибші наслідки;

- оскільки глобальна нестабільність є багатогранною, реагування на її виклики повинно включати багаторівневі підходи. Для цього важливо розробити рекомендації щодо політик, які можуть мінімізувати вплив кожного з чинників, а також врахувати синергію між ними, наприклад, політика для боротьби з економічними наслідками повинна враховувати і соціальні, і екологічні аспекти. Тому практичні рекомендації, стратегії управління повинні враховувати комплексний характер глобальної нестабільності.

Врахування даних аспектів, що характеризують глобальну нестабільність як багатовимірну проблему, вимагає застосування системного та комплексного аналізу для вивчення впливу чинників нестабільності на економічні системи.

Одним із найбільших політичних викликів для розвинених економік є геополітична напруга, як, наприклад, війна в Україні. Конфлікти порушують постачання енергоресурсів, призводять до зростання цін на нафту і газ, а також викликають рецесію. Наприклад, санкції, накладені на Росію після анексії Криму у 2014 році, суттєво вплинули на європейські країни, які залежать від російських енергоресурсів. До початку війни Європа значною мірою залежала від постачань російського природного газу (близько 40% загального імпорту ЄС у 2021 році). Війна та санкції проти Росії призвели до скорочення постачань газу, що викликало рекордне зростання цін на енергоносії. Вартість енергоресурсів зросла, що призвело до інфляції в ЄС і США (World Energy Outlook 2022) [53].

Так, у 2022 році ціни на природний газ у ЄС зросли до рекордних рівнів. Наприклад, у серпні 2022 року ціна на природний газ на хабі TTF у Нідерландах досягла понад 300 євро за мегават-годину (МВт·год), що втричі більше порівняно з початком року. Це зростання було спричинене скороченням постачання газу з Росії та збільшенням попиту на енергоносії в умовах глобальної економічної нестабільності.

Ціни на електроенергію у серпні 2022 року в ЄС становили близько 500 євро за мегават-годину, що в п'ять разів більше порівняно з початком року. Це

зростання було пов'язане з високими цінами на природний газ, оскільки газові електростанції є основним джерелом виробництва електроенергії в ЄС (рис. 1).

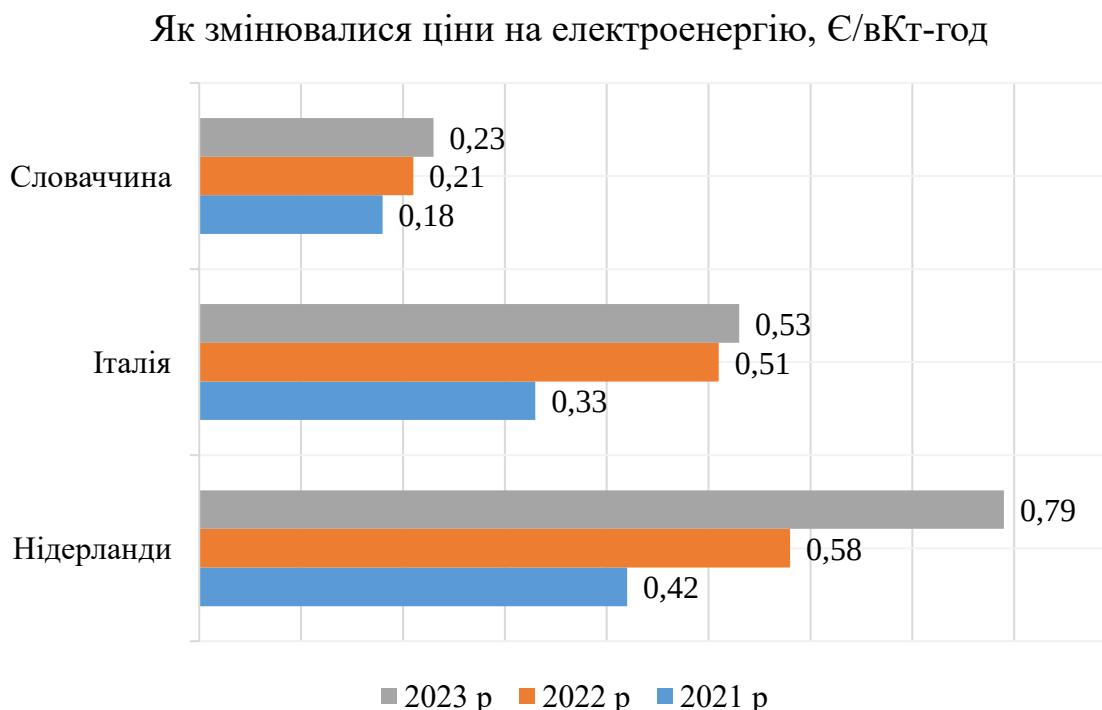

Рис. 1. Зміна тарифів на електроенергію в країнах ЄС за 2021-2023рр.

Джерело: побудовано за матеріалами [20].

Ці коливання цін на енергоресурси мали значний вплив на економіку ЄС, сприяючи зростанню інфляції та підвищенню вартості життя для споживачів. Високі ціни на енергоносії також вплинули на конкурентоспроможність європейських підприємств, особливо в енергомістких галузях, що призвело до закриття частини енергоємних виробництв у Німеччині (наприклад, BASF скоротила виробництво хімічних добрив), зростання витрат на комунальні послуги для домогосподарств у Великій Британії тощо.

Війна також спричинила глобальне зростання цін на продукти харчування та паливо. У 2022 році інфляція в Єврозоні досягла рекордних 10,6% (жовтень), у США – 9,1% (червень). Це пов'язано зі зростанням вартості пшениці, оскільки Україна та Росія до війни забезпечували понад 30% світового експорту цієї культури. За даними «Економічної правди», станом на 13 червня 2022 року середня ціна бензину в США досягла рекордної позначки \$5 за галон, що на 62% більше порівняно з попереднім роком [16].

Україна є ключовим експортером металів, зернових та добрив. Блокада Чорного моря та руйнування портової інфраструктури суттєво вплинули на світові ринки. Водночас, санкції проти Росії ускладнили глобальну торгівлю металами, нафтою та газом. Збільшення собівартості виробництва автомобілів у Європі через дефіцит неону (критично важливого для виробництва мікрочіпів, 50% світового виробництва до війни забезпечувала Україна, але два основні виробники, «Інгаз» у Маріуполі та «Кріоін Інжинірінг» в Одесі, припинили свою діяльність через військові дії, що спричинило дефіцит неону на світовому ринку [15]), зростання транспортних витрат через пошук альтернативних маршрутів постачання – все ускладнило діяльність світових виробників та призвело до логістичних збоїв та проблем глобальних ланцюгів постачань.

У зв'язку з розгорненням воєнних дій в Україні, більшість розвинених країн збільшили військові бюджети. За даними Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру (SIPRI), у 2022 році світові військові витрати зросли на 3,7%, досягнувши рекордних \$2,24 трлн., у 2023 році світові військові витрати сягнули 2443 мільярдів доларів США, що на 6,8% більше порівняно з 2022 роком (рис. 2).

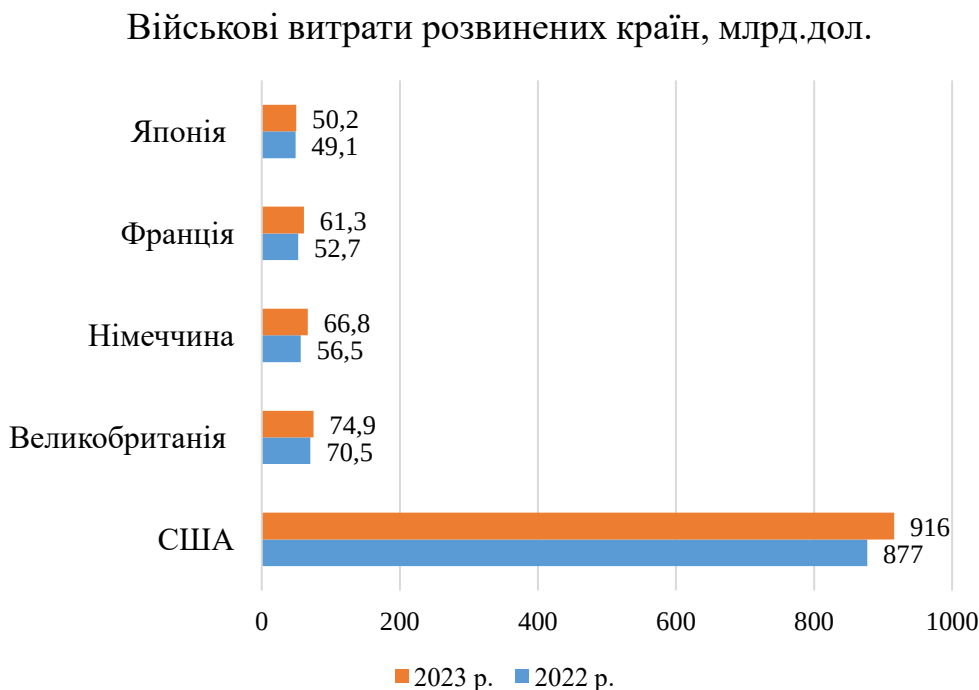

Рис. 2. Збільшення військових витрат у розвинених країнах у 2022-2023 рр.

Джерело: побудовано авторами за матеріалами [19, 29]

Найбільше зростання (+13%) спостерігалось в Європі, що було зумовлено, зокрема, збільшенням витрат Росії та України, а також військовою допомогою Україні та занепокоєнням щодо загрози з боку Росії. Німеччина вперше після Другої світової війни створила спеціальний фонд у €100 млрд для модернізації армії. США надали Україні понад \$75 млрд військової допомоги, що вплинуло на їхній бюджетний дефіцит. Збільшення військових витрат та надання допомоги Україні сприяли зростанню державного боргу як у Франції, так і в США. Це, у свою чергу, стало одним із факторів, що вплинули на рішення Федеральної резервної системи США (ФРС) та Європейського центрального банку (ЄЦБ) підвищити облікові ставки, що ускладнило умови кредитування для бізнесу [54].

Через санкції та геополітичну нестабільність інвестори скорочують інвестиції в ризиковані активи та перерозподіляють капітал у більш стабільні ринки, зокрема в США та країни Перської затоки. Падіння фондових індексів ЄС у 2022 році (DAX – на 12%, CAC 40 – на 9%), приплив інвестицій у військово-промисловий комплекс США та зростання вартості акцій таких компаній, як Lockheed Martin (+37% у 2022 році) сприяло перерозподілу капіталу та інвестиційних ризиків.

Таким чином, війна в Україні стала каталізатором глобальної економічної нестабільності, що призвело до енергетичної кризи, прискорення інфляції, порушення ланцюгів постачання, зростання військових витрат та змін у потоках інвестицій. Розвинуті економіки мають більшу стійкість до глобальних викликів, завдяки розвинутим фінансовим ринкам, високотехнологічному виробництву та ефективним інституціям. Проте навіть вони зазнають значних втрат через чинники нестабільності. Вплив на економіки розвинених країн є комплексним: з одного боку, певні галузі (оборонна промисловість, енергетичний сектор) отримали вигоди, з іншого – промисловість, споживчий сектор та державні фінанси зазнали значного навантаження.

У сучасному світі технологічні ризики є невід'ємною складовою глобальної нестабільності. Незважаючи на високий рівень розвитку технологій та систем управління ризиками, розвинені країни також зазнають значного економічного впливу від таких подій. Технологічні ризики можуть виникати як через внутрішні помилки у виробництві та проектуванні, так і через зовнішні загрози, такі як кібератаки або техногенні катастрофи. Негативні наслідки проявляються у

вигляді фінансових втрат, погіршення репутації компаній, порушення ланцюгів постачання, а також соціальних і екологічних проблем.

Нижче наведено конкретні приклади технологічних ризиків, що суттєво вплинули на економіки розвинених країн.

Після землетрусу та цунамі (2011 р.) сталася аварія на АЕС Фукусіма в Японії, що призвело до значних викидів радіації. Евакуація понад 150 тисяч людей, закриття зони відчуження, значні витрати на ліквідацію наслідків та деконтамінацію територій призвели до економічних збитків, які склали понад \$200 мільярдів [1].

Глобальна кібератака вірусу WannaCry (2017 р.), яка вразила понад 200 тисяч комп'ютерів у 150 країнах, використовуючи вразливості в операційній системі Windows, сприяла порушенню роботи багатьох організацій, включаючи Національну службу охорони здоров'я Великої Британії, що призвело до скасування тисяч медичних процедур. Загальні збитки оцінюються в сотні мільйонів доларів [27].

Наслідками виявлення дефектів батарей в смартфонах Samsung Galaxy Note 7 (2016 р.), які призводили до займання пристроїв, стали відкликання близько 2,5 мільйонів пристроїв, припинення виробництва моделі, прямі фінансові втрати компанії Samsung у розмірі близько \$5,3 мільярда, а також шкода репутації бренду [36].

Наведені приклади підкреслюють значення технологічних ризиків, які також відіграють ключову роль у формуванні глобальної нестабільності, впливаючи на економічну, соціальну та екологічну сферу. Технологічні ризики можуть призводити до значних економічних втрат, порушення екосистем, а також соціальних і політичних наслідків. Для розвинених країн особливо важливою є ефективна система управління такими ризиками, адже саме це дозволяє зберігати стабільність економічної ситуації, мінімізувати шкоду та забезпечити стійкість національних економік. Врахування технологічних ризиків у стратегічному плануванні і політичному управлінні є необхідним кроком на шляху до сталого розвитку та збереження безпеки в умовах глобальних викликів.

Країни, що розвиваються, є значно більш вразливими до глобальної нестабільності, ніж розвинені економіки. Це зумовлено їхньою меншою економічною диверсифікацією, залежністю від експорту сировини, обмеженим доступом до фінансових ресурсів та нестабільністю політичних інститутів. У

кризові періоди такі держави стикаються не лише з економічними проблемами, а й із соціальними потрясіннями, які можуть призводити до гуманітарних катастроф. У 2022 році економічна ситуація в країнах, що розвиваються, погіршилася через низку факторів, включаючи глобальну пандемію COVID-19, геополітичні напруження та зростання цін на енергоносії. Згідно з прогнозами Світового банку, зростання економіки в цих країнах знизилося з 6,6% у 2021 році до 3,4% у 2022 році, що значно нижче середнього рівня 4,8% у 2011–2019 роках (рис. 3).

Рис. 3. Показники зростання економіки країн, що розвиваються у 2019-2022 рр.

Джерело: побудовано авторами за матеріалами [52]

Також необхідно відзначити, що війна в Україні стала яскравим прикладом глобальної нестабільності, яка впливає на економіки різних країн по-різному. У той час як розвинені економіки мають інструменти для управління наслідками, країни, що розвиваються, стикаються з набагато серйознішими викликами. Порівняння цих впливів дозволяє краще зрозуміти, як глобальні конфлікти можуть по-різному відображатися на національних економіках залежно від рівня їхньої економічної стабільності та розвитку.

Так, через війну в Україні, багато африканських та азійських країн постраждали від нестачі пального та рекордного зростання цін на енергію, що призвело до зростання інфляції та зупинки виробництва. Для країн Африки, зокрема, Кенії, Нігерії, Сомалі, Україна була одним із найбільших постачальників

пшениці та кукурудзи. Зростання ціни на харчі на 30-40% стало значним ударом для цих країн, де значна частина населення живе за межею бідності. Крім того, зниження постачання добрив через порушення ланцюгів поставок відобразилося на сільському господарстві, що призвело до зниження врожаїв та подальшого зростання цін на продукти [6].

Такі країни, як Єгипет, Судан та Бангладеш, також залежать від імпорту українського та російського зерна. Через блокування портів та зростання вартості доставки мільйони людей опинилися під загрозою голоду. Високий рівень державного боргу та слабкість фінансових систем ускладнили підтримку економік, що призвело до знецінення валют і зростання вартості імпорту.

Шрі-Ланка, яка вже переживала економічні труднощі, була змушена зіткнутися з відсутністю іноземної валюти, що ускладнило імпорт енергоресурсів і продовольства. Війна в Україні призвела до значного зростання цін на нафту, і для Шрі-Ланки це стало додатковим ударом по її економіці, яка залежала від імпорту енергоносіїв. Підвищення цін на паливо спричинило дефіцит товарів і призвело до соціальних заворушень [8].

Туреччина, яка вже зіткнулася з високою інфляцією і девальвацією національної валюти, через війну в Україні зазнала подальшого тиску на свою економіку. Це призвело до значного зростання цін на продовольство і енергоносії, що погіршило соціальну ситуацію в країні і спричинило протестні рухи. Туреччина також стала одним із найбільших імпортерів зерна з України, і в умовах нестабільності це постачання було різко скорочене.

Порівнюючи вплив війни в Україні на розвинені країни та країни, що розвиваються, можна зробити висновок, що розвинуті економіки здатні більш ефективно справлятися з глобальними кризами завдяки стабільним фінансовим системам, доступу до резервних ресурсів та політичним механізмам реагування. Вони мають можливість диверсифікувати свої економіки та використовувати інноваційні технології для зменшення наслідків. Натомість, країни, що розвиваються, стикаються з набагато більш серйозними викликами, такими як залежність від імпорту, нестабільність валютних курсів та відсутність достатніх ресурсів для подолання криз. Ці країни часто виявляються найбільш вразливими до зовнішніх шоків, що може призвести до серйозних соціально-економічних проблем, гуманітарних катастроф та політичної нестабільності.

Вплив глобальної нестабільності на економіки як розвинутих, так і країн, що розвиваються, показує, наскільки важливим є наявність ефективних механізмів адаптації економічних систем до швидко змінюваного глобального середовища. Для розвинених країн, хоча й є певні ресурси для подолання наслідків криз, спостерігається все більша необхідність у більш гнучких стратегіях управління ризиками. Країни, що розвиваються, ще більше потребують таких механізмів, оскільки їхні економіки значно вразливіші через низький рівень розвитку інфраструктури, високий рівень залежності від зовнішніх ринків та обмеженість фінансових і технологічних ресурсів.

Для ефективного протистояння та зменшення негативних наслідків глобальної нестабільності країнам необхідно мати набір адаптивних стратегій, заснованих на комплексному підході до макроекономічного регулювання. Оскільки глобальна нестабільність проявляється через різні канали — економічні, політичні, соціальні та екологічні — країни повинні впроваджувати такі стратегії, які дозволяють швидко адаптуватися до змін, мінімізувати ризики та створювати можливості для відновлення.

Перш за все, для забезпечення стійкості економічних систем необхідно створювати механізми, які знижують залежність економік від зовнішніх шоків. Це можна досягти шляхом диверсифікації економічної структури, зокрема через стимулювання розвитку нових галузей, інноваційних секторів і технологій, що дозволяють зменшити вразливість до змін на глобальних ринках. Для цього важливо інвестувати в наукові дослідження, освіту та інфраструктуру, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Важливим аспектом є і розвиток внутрішнього ринку, зменшення залежності від імпорту через підтримку національних виробників.

Іншим важливим напрямом є вдосконалення макроекономічного регулювання. Одним із основних інструментів у цьому процесі є гнучка фіскальна і монетарна політика. У разі глобальних економічних потрясінь, уряди повинні мати можливість збільшити державні витрати для підтримки економічної активності, особливо в умовах падіння приватних інвестицій. Зокрема, стимулювання економіки через державні інвестиції в інфраструктуру може не тільки підвищити виробничий потенціал, але й сприяти соціальному розвитку, створюючи робочі місця та знижуючи рівень безробіття. Однак, така політика повинна бути добре збалансованою, щоб не призвести до значного

зростання державного боргу та інфляції. Це вимагає гнучкості у прийнятті рішень і здатності швидко реагувати на зміни в економічній ситуації.

Монетарна політика повинна забезпечувати стабільність національної валюти та контроль за рівнем інфляції. Центральні банки повинні мати можливість коригувати процентні ставки відповідно до ситуації на ринку, а також використовувати інші інструменти, такі як валютне регулювання чи операції з державними цінними паперами. Важливим є також ефективне управління валютними резервами, що дозволяє зменшити негативний вплив глобальних фінансових криз на платіжний баланс і стабільність національної валюти.

Крім того, країни повинні розвивати політики соціального захисту та перерозподілу, які знижують соціальні ризики в періоди економічної кризи. Для підтримки найуразливіших груп населення необхідно створювати програми безумовного доходу, субсидії на житлово-комунальні послуги та охорону здоров'я, а також вдосконалювати систему освіти та перепідготовки робітників, щоб мінімізувати безробіття у разі скорочення виробництва. Ці заходи сприяють збереженню соціальної стабільності та зменшенню політичних ризиків, які можуть виникати в результаті економічних потрясінь.

Не менш важливим є розвиток інституцій, які здатні ефективно реагувати на глобальні кризи. Це включає в себе створення резервних фондів, які можуть бути використані для фінансування невідкладних заходів у випадку економічних шоків. Стратегії макроекономічного регулювання мають включати також моніторинг і передбачення економічних трендів, що дозволяє країнам готуватися до можливих зовнішніх шоків заздалегідь і знижувати їхній вплив.

Одним із ключових аспектів адаптації є міжнародна співпраця та інтеграція в глобальні економічні системи. В умовах глобалізації країни повинні активно співпрацювати для забезпечення фінансової та торгової стабільності, а також для подолання спільних глобальних проблем, таких як зміна клімату, пандемії чи геополітичні конфлікти. У цьому контексті важливою є роль міжнародних фінансових інститутів, таких як Міжнародний валютний фонд чи Світовий банк, у підтримці країн у періоди глобальної нестабільності.

Таким чином, ефективне протистояння глобальній нестабільності потребує комплексного підходу, який включає диверсифікацію економіки, вдосконалення макроекономічних інструментів, розвиток соціальних та інституційних механізмів, а також міжнародну співпрацю. Тільки за умови інтеграції цих

стратегій країни можуть зменшити вплив глобальних криз і забезпечити стабільний розвиток економічних систем у довгостроковій перспективі.

Розробка таких стратегій є необхідною умовою для подолання наслідків глобальної нестабільності, яка включає в себе фінансові кризи, зміни клімату, геополітичні конфлікти та інші фактори. Різні стратегії повинні бути спрямовані на різні рівні і аспекти розвитку — від економічного зростання до соціальної інтеграції та екологічної стійкості. Можливі стратегії, які можуть сприяти стабільності та стійкості економічних систем на різних рівнях наведено у табл. 3.

Наведений в табл. 3. огляд стратегій, спрямованих на забезпечення стабільності та стійкості економічних систем на різних рівнях, дає комплексне розуміння того, як країни можуть посилити свою стійкість до глобальних потрясінь і забезпечити сталий розвиток. Аналіз стратегічних підходів до забезпечення економічної стійкості допомагає:

- ідентифікувати різноманітні шляхи адаптації, побачити різні варіанти стратегії, кожен з яких спрямований на конкретний аспект економічного, соціального чи екологічного розвитку, що дозволяє країнам вибрати або поєднувати підходи, що найкраще відповідають їхнім потребам і можливостям;
- оцінити ефективність різних підходів через порівняння переваг і недоліків кожної стратегії, що, своєю чергою дає можливість краще оцінити їхню ефективність у досягненні цілей стабільності, а це важливо для ухвалення обґрунтованих політичних рішень і оптимізації ресурсів;
- визначити пріоритети для політики, ключові сфери, на яких слід зосередити увагу при формуванні національних стратегій – чи це економічне зростання, екологічна стійкість, чи соціальний розвиток, що також дає чітке уявлення про необхідні ресурси та інструменти для реалізації політик;
- підкреслити важливість інтеграції стратегій, оскільки кожна стратегія має свої переваги та недоліки, важливо поєднувати різні підходи для досягнення синергії, наприклад, підтримка соціальних програм може поєднуватися з інвестиціями в інноваційні технології, що забезпечить не тільки економічну, але й соціальну стабільність;
- покращити планування на довгострокову перспективу, що дозволить розвивати економічні системи таким чином, щоб вони були здатні адаптуватися до змін на глобальному рівні, шляхом розроблення стратегій реагування на можливі кризи та забезпечення стабільності у будь-яких умовах.

Таблиця 3

Стратегії сприяння стабільності та стійкості економічних систем

Стратегія	Спрямо- ваність	Зміст	Переваги	Недоліки
Диверсифікація економіки	Економіка	Розвиток різних секторів економіки для зменшення залежності від одного ринку чи галузі. Інвестування в інноваційні та технологічні галузі.	Зменшення вразливості економіки до зовнішніх шоків, підвищення стійкості в кризових умовах.	Може потребувати значних початкових інвестицій, час для реалізації та зростання нових секторів.
Створення резервних фондів	Економіка, Соціальний розвиток	Формування національних резервів для покриття витрат у разі економічних шоків. Використання таких фондів для підтримки соціальних програм.	Забезпечення економічної стабільності у кризових ситуаціях, зниження ризиків соціальних заворушень.	Ризик неефективного використання фондів або недостатнього фінансування на випадок серйозних криз.
Зелені інвестиції та сталий розвиток	Екологія, Економіка	Вклади в екологічно чисті технології, підтримка відновлювальних джерел енергії та зменшення викидів CO ₂ .	Підвищення екологічної стійкості, створення нових робочих місць у «зеленій» економіці.	Початкові витрати можуть бути високими, необхідність великих інвестицій у технології та інфраструктуру.
Підтримка соціальних програм	Соціальний розвиток	Розвиток програм соціального захисту для вразливих груп населення, включаючи забезпечення безумовного доходу, доступу до медицини та освіти.	Покращення рівня життя населення, зменшення соціальної нерівності, стабільність в соціальних відносинах.	Висока вартість для державного бюджету, можливість зловживань та неефективного використання ресурсів.
Глобальна співпраця та міжнародна інтеграція	Економіка, Політика	Поглиблення міжнародної співпраці для зниження глобальних ризиків: фінансових криз, кліматичних змін, геополітичних конфліктів.	Зміцнення міжнародних відносин, зниження глобальних кризових явищ, доступ до зовнішніх ресурсів.	Ризик залежності від міжнародних партнерів, можливі політичні чи економічні маніпуляції з боку інших країн.

Джерело: побудовано авторами на основі власних досліджень

Кожна з наведених у таблиці стратегія оцінюється через три основні критерії: спрямованість (яка сфера економіки чи розвитку є пріоритетною), зміст (основні заходи або напрямки, що складають стратегію), а також переваги та недоліки, які вона несе з точки зору ефективності та ресурсних витрат.

Диверсифікація економіки зосереджується на зменшенні залежності від конкретних секторів чи ринків, що особливо важливо в умовах глобальних шоків. Перевагою цієї стратегії є підвищення економічної стійкості, однак для її успішної реалізації потрібні значні початкові інвестиції, і зміни будуть помітні лише через тривалий час.

Створення резервних фондів дозволяє країнам мати фінансову подушку безпеки у разі економічних потрясінь. Це допомагає зберегти стабільність навіть у кризових ситуаціях, однак існує ризик їх неефективного використання або недостатнього фінансування на випадок великих криз.

Зелені інвестиції та сталий розвиток є важливою стратегією для досягнення екологічної та економічної стійкості. Вона передбачає інвестування в екологічно чисті технології та відновлювальні джерела енергії, що сприяє зменшенню екологічних ризиків. Однак така стратегія вимагає великих початкових витрат, що може бути проблемою для деяких країн.

Підтримка соціальних програм є важливою для зменшення соціальної нерівності та підтримки вразливих груп населення. Вона забезпечує соціальну стабільність, але її реалізація може бути дорогою для державного бюджету і пов'язана з ризиками неефективного використання ресурсів.

Глобальна співпраця та міжнародна інтеграція можуть знижувати глобальні ризики, зокрема фінансові та екологічні кризи. Вона сприяє зміцненню міжнародних відносин, проте може призвести до залежності від інших країн та міжнародних політичних впливів.

Розвиток інноваційних технологій є ключем до підвищення конкурентоспроможності та економічного зростання, але він потребує значних інвестицій у науково-технічний розвиток та висококваліфіковані кадри, що може бути складно для країн з обмеженими ресурсами.

Загалом, ці стратегії повинні бути взаємодоповнюючими та адаптованими до специфіки кожної країни. Їх реалізація дозволяє створити більш стійкі та

адаптивні економічні системи, які здатні ефективно протистояти глобальним викликам і забезпечити сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

У контексті глобальної невизначеності, що характеризується постійними економічними, соціальними та екологічними викликами, важливим аспектом для кожної країни є створення ефективних систем стійкості (resilience). Система стійкості (resilience system) являє собою структуру, що покликана забезпечити стабільність і життєздатність в умовах глобальних викликів та непередбачуваних ситуацій. Вона складається з механізмів і процесів, які дають змогу швидко адаптуватися до змін, реагувати на зовнішні потрясіння та відновлюватися після криз. Тому, щоб забезпечити ефективне функціонування таких систем, необхідно визначити чіткі завдання, що мають забезпечити їхню здатність до адаптації, запобігання ризикам і відновлення після несприятливих подій.

Основними завданнями системи стійкості є не лише її здатність до ефективної реакції на виклики, а й проактивне управління ризиками та створення умов для сталого розвитку в майбутньому. Саме через ці завдання система стійкості забезпечує баланс між економічною, соціальною та екологічною складовими, надаючи кожному з елементів необхідну підтримку для збереження та розвитку. Тому завдання системи стійкості зводяться до забезпечення запобігання потенційним загрозам, підтримки стабільності в умовах криз, адаптації до нових умов і відновлення після потрясінь, зокрема, це:

- запобігання ризикам, системи стійкості повинні передбачати й мінімізувати ризики, які можуть виникнути внаслідок економічних, соціальних чи екологічних потрясінь, що передбачає активне управління потенційними загрозами та зменшення ймовірності їх виникнення;

- адаптація до змін, які можуть виникнути через глобальні виклики, зміни в міжнародному середовищі або технологічні інновації. Система повинна бути гнучкою, готовою до змін у зовнішньому середовищі та здатною швидко пристосовуватись до нових реалій;

- здатність до відновлення після економічних або природних катастроф, що вимагає наявності ресурсів, планів і стратегій для швидкого відновлення роботи ключових секторів економіки та соціальних структур;

- забезпечення стабільного розвитку, що дозволяє не тільки пережити поточні труднощі, а й підготуватися до майбутніх викликів.

Для досягнення цих завдань необхідно спиратися на певні основні принципи, що визначають функціонування та ефективність таких систем. Принципи існування систем стійкості формують фундамент, на якому базуються стратегії адаптації та реагування на глобальні виклики. Вони забезпечують узгодженість дій на всіх рівнях – від інституційних до індивідуальних – і гарантують, що система може не лише вижити в умовах нестабільності, а й розвиватися на основі постійного вдосконалення. Принципи існування систем стійкості допомагають реалізувати завдання адаптації, відновлення та запобігання ризикам, створюючи платформу для довгострокової стійкості економічних, соціальних і екологічних структур. Ці принципи визначають, як саме система повинна функціонувати в умовах постійних змін і невизначеності, щоб забезпечити не лише виживання, але й процвітання в умовах глобальної нестабільності.

До принципів існування систем стійкості віднесемо:

- гнучкість. Системи повинні бути достатньо гнучкими для того, щоб коригувати свої стратегії та процеси у відповідь на нові умови, економічні або соціальні зміни. Гнучкість дозволяє не тільки зберегти стабільність, а й забезпечити адаптацію до невизначеності;

- інтеграція різних секторів. Системи стійкості повинні враховувати не лише економічні фактори, але й соціальні, екологічні та політичні аспекти. Інтеграція різних рівнів і компонентів допомагає створити більш комплексні та стійкі стратегії;

- превентивний підхід. Забезпечення стійкості передбачає наявність превентивних заходів, які дозволяють зменшити ймовірність виникнення великих кризових ситуацій. Системи повинні бути побудовані на засадах прогнозування та управління ризиками;

- взаємодія і співпраця. Стійкість неможлива без координації між різними учасниками – державними органами, підприємствами, міжнародними організаціями та громадським сектором. Взаємодія та співпраця дають змогу більш ефективно реагувати на глобальні виклики, забезпечувати стійкість і зменшувати потенційні втрати;

- інноваційність та технологічні рішення. Впровадження інноваційних технологій є важливим фактором стійкості, оскільки вони дозволяють підвищити

ефективність використання ресурсів, поліпшити економічні моделі і знизити екологічний вплив.

Кожен з цих принципів доповнює інший, створюючи механізм, що дозволяє країнам і організаціям бути готовими до змін, ефективно використовувати наявні ресурси, мінімізувати негативні наслідки зовнішніх і внутрішніх криз і забезпечувати довгострокову стійкість. Вони взаємодіють між собою, створюючи умови для підтримки стабільності та розвитку навіть в умовах невизначеності та постійних змін на глобальному рівні. Гнучкість, інтеграція різних секторів, превентивний підхід, взаємодія між учасниками та впровадження інноваційних технологій є основними чинниками, які забезпечують здатність системи не лише реагувати на зовнішні потрясіння, а й активно адаптуватися, знижувати ризики і сприяти сталому розвитку в умовах глобальної нестабільності; їх можна вважати основою для створення адаптивних, інноваційних та ефективних структур, здатних досягти оптимального балансу між стабільністю, розвитком та стійкістю в умовах глобальних викликів.

Формування систем стійкості (resilience) потребує комплексного підходу, що охоплює різні сфери економічної політики, технологічного розвитку, соціальної підтримки та міжнародного співробітництва. У ситуаціях глобальної нестабільності країни повинні мати можливість швидко реагувати на зовнішні шоки, адаптуючи свої економічні та соціальні моделі до нових умов. Для цього необхідно створювати інститути та механізми, які дозволяють оперативно змінювати стратегії та підходи в залежності від змін на міжнародній арені. Це включає в себе як адаптацію макроекономічних інструментів, таких як фіскальна та монетарна політика, так і використання новітніх технологій для забезпечення економічного зростання в умовах глобальних ризиків.

Важливим елементом системи стійкості є диверсифікація економіки. Це дозволяє зменшити залежність від окремих секторів або ринків, що робить країну менш уразливою до глобальних шоків. Водночас економічна стабільність неможлива без розвитку інфраструктури для підтримки сталого розвитку та інвестицій в інноваційні технології. Країни повинні активно інвестувати у відновлювальні джерела енергії, екологічно чисті технології та технології, що сприяють зниженню викидів парникових газів, щоб мінімізувати ризики, пов'язані з кліматичними змінами.

Соціальна стійкість є невід'ємною частиною загальної системи, адже без підтримки вразливих верств населення та створення умов для розвитку людського капіталу країна не зможе досягти високої стійкості. Для цього необхідно впроваджувати ефективні програми соціального захисту, які дозволяють зберігати соціальну рівновагу в періоди економічної нестабільності. Паралельно з цим слід стимулювати розвиток освітніх програм, які відповідають вимогам глобального ринку праці, зокрема в умовах технологічних змін.

На міжнародному рівні країни повинні активно залучати інструменти глобальної співпраці для подолання спільних викликів, таких як економічні кризи, екологічні катастрофи або пандемії. Участь у міжнародних угодах та фінансових ініціативах, а також забезпечення відкритості зовнішньої торгівлі дозволяють зменшити ризики зовнішніх потрясінь і створюють нові можливості для розвитку. Міжнародна підтримка може бути особливо важливою для країн, що розвиваються, які потребують додаткових ресурсів і технологій для зменшення наслідків глобальних криз.

Загалом, формування систем стійкості в умовах глобальної невизначеності вимагає синергетичного підходу, що поєднує інноваційні економічні стратегії, соціальні ініціативи, екологічну стійкість і міжнародну співпрацю. Ключовими елементами є здатність до швидкої адаптації, інвестиції в технології та інфраструктуру, а також стабільні соціальні механізми, які дозволяють країнам не тільки протистояти викликам, але й використовувати їх як можливість для розвитку та зміцнення стійкості економічних систем.

Узагальнюючи результати роботи, можна зазначити, що глобальна нестабільність є багатогранним і динамічним феноменом, який значно впливає на економічні системи різних країн. Чинники глобальної нестабільності, такі як економічні кризи, політичні та соціальні конфлікти, технологічні зміни та екологічні катастрофи, створюють серйозні виклики для національних економік. Їх вплив проявляється в різних формах: від економічних спадів та інфляційних процесів до соціальних та політичних дестабілізацій. Країни, що розвиваються, особливо вразливі до таких впливів через свою економічну залежність від зовнішніх факторів, недостатню диверсифікацію виробництва та обмежені ресурси для реагування на кризові ситуації.

Аналіз впливу глобальної нестабільності на економіки розвинутих і країн, що розвиваються, показав значні відмінності у способах реагування на кризові

ситуації. Водночас усі країни потребують створення ефективних механізмів адаптації для забезпечення стабільності та стійкості своїх економік. Важливими аспектами є розвиток систем стійкості, що базуються на принципах гнучкості, інтеграції різних секторів, адаптації до змін і впровадження інновацій. Основними інструментами для реалізації цих стратегій є продумане макроекономічне регулювання, інвестиції в інфраструктуру та технології, а також розвиток соціальних механізмів підтримки.

Рекомендації щодо механізмів адаптації до сучасних викликів і загроз включають розробку національних стратегій, спрямованих на зниження залежності від зовнішніх факторів, диверсифікацію економічних секторів, активне використання інноваційних технологій і зміцнення соціальних систем. Важливу роль у забезпеченні стійкості економічних систем відіграють також міжнародні ініціативи та співпраця, що дозволяють знижувати ризики і сприяти сталому розвитку в умовах глобальної нестабільності. Напрями подальших досліджень повинні включати детальне вивчення ефективності різних механізмів адаптації економік до глобальних ризиків, а також дослідження нових підходів до розвитку інноваційних стратегій для зменшення негативного впливу глобальної нестабільності. Потрібно також вивчити можливості для розширення міжнародної співпраці в контексті економічної стійкості та безпеки. Важливим напрямком є дослідження технологічних інновацій, які можуть забезпечити стійкість економік у довгостроковій перспективі, зокрема в контексті змін клімату та енергетичних трансформацій.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що глобальна нестабільність вимагає комплексних, адаптивних та інноваційних підходів до управління економічними системами, які об'єднують макроекономічні стратегії, інноваційні технології та соціальні механізми підтримки, що дозволяють забезпечити не лише виживання, але й процвітання в умовах постійно змінюваного світового середовища.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ МОНОГРАФІЇ

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ ТА ЇХ НЕСТІЙКІСТЬ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

1.1. Економічні системи в умовах глобальної нестабільності: виклики та стратегії реагування (2,05 д.а.)

Шандова Наталія Вікторівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,

Кошовий Тимур Едуардович

здобувач PhD (аспірант) кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки

Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

1.2. Нестабільність економічних систем та роль ESG-інвестицій у їхній трансформації (1,80 д.а.)

Стемковський Владислав Володимирович

здобувач PhD (аспірант) кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,

Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

РОЗДІЛ 2. ОНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

2.1. Класифікація методологій управління бізнес-процесами в контексті цифрової трансформації (1,41 д.а.)

Лисенко Сергій Миколайович

здобувач PhD (аспірант) кафедри менеджменту,

Маковоз Оксана Сергіївна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

2.2. Адаптація бізнес-моделі арбітражу трафіку до умов інформаційної асиметрії (1,60 д.а.)

Волобоєв Володимир Дмитрович

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту та туризму,

Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій, м. Запоріжжя

2.3. Проблеми розвитку соціального підприємництва в Україні (0,98 д.а.)

Тарасюк Алла Василівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,

Годунов Сергій Євгенович

здобувач PhD (аспірант) кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

2.4. Облік і аудит запасів в інформаційному забезпеченні маркетингу промислового підприємства (2,45 д.а.)

Бобровник Валентина Мирославівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу,

Джулій Лариса Василівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

3.1. Проєктне управління у забезпеченні національної безпеки України: стандарти, ресурси та фінансування (1,53 д.а.)

Леонтович Сергій Петрович

кандидат економічних наук, доцент кафедри оборонного менеджменту,
Національний університет оборони України, м. Київ

3.2. Оцінювання соціальної безпеки як складової безпеки соціально-економічних систем (1,20 д.а.)

Мєшкова-Кравченко Наталія Віталіївна

старший викладач кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

3.3. Формування стратегії економічної безпеки підприємства з врахуванням поведінкових аспектів (2,04 д.а.)

Олійник Наталія Миколаївна

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

РОЗДІЛ 4. СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

4.1. Соціально-економічний контекст підтримки конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу в післявоєнний період (1,14 д.а.)	Боровік Любов Володимирівна доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, Осадча Тетяна Юріївна здобувач PhD (аспірант) кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, <i>Херсонський національний технічний університет, м. Херсон</i>
4.2. Стратегії адаптації бізнес-процесів на ринку логістичних послуг (1,07 д.а.)	Гірна Ольга Богданівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту організацій, <i>Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів</i>
4.3. Фінансове регулювання економічного потенціалу аграрного сектора України (1,40 д.а.)	Радченко Оксана Дмитрівна кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики, <i>Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ</i>

НАУКОВЕ ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

**ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТІЙКОСТІ:
ШЛЯХИ ОНОВЛЕННЯ І МОДЕРНІЗАЦІЇ**

МОНОГРАФІЯ

Херсонський національний технічний університет

(електронне видання)

Підписано до друку 28.02.2025 р.

Формат 60*84/8.

Гарнітура Times.

Ум. друк. арк. 38,94. Обл.-вид. арк. 41,87.

Замовлення №3125.

Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої справи:

Серія ХС №48 від 14.04.2005 р.

Видано Управлінням у справах преси та інформації

73000, Україна, м. Херсон, вул. Соборна, 2.

Тел. +38(050)133-10-13